

Gutten i gata

Han har rømt fra avrusningsklinikker flere ganger. Og endt opp på gata. Da han endelig ble rusfri stakk han også tilbake til gata. Du finner ham der ennå.

Av MONICA BJERMELAND

– Minoromsjumbrihshbhsa?

Arild Knutsen (36) smiler til den nærgående, mumlende mannen som ser ut til å be om penger. Han rister vennlig på hodet. Takker nei til et tilbud om dop. Vi befinner oss på Karl Johan en travel ettermiddag i august.

Dette er mye skumlere enn når omsetningen skjedde nede på Plata, konkluderer Arild.

– Her er dealeren en i mengden. Han skiller seg ikke nødvendigvis ut. Tidligere var bøygen mye større for potensielle rekrutter. Da måtte de jo bevege seg inn i Plata-miljøet. Stige ut av det trygge miljøet de kjente og inn i et fremmed.

Arild kjenner begge miljøene. Han har selv vært en som politiet jaget fra sted til sted.

– En dag nylig møtte jeg en kar fra det tidligere miljøet mitt på Stovner. Han hadde begynt å selge =Oslo. Da han så meg reagerte han først med vantro. Så begynte han å gråte. Og så omfavnet han meg. Han trodde jeg hadde vært død i 15 år.

Slik er livet for de tunge rusbrukerne. Venner og kjente dør jevnlig. Arild aner ikke hvor mange han selv har mistet, men han ser sjelden gamle kjente i rusmiljøet nederst på Karl Johan og i Skippergata nå for tiden. Og der er han nesten daglig. Arild håper han kan hjelpe å gi rusavhengige nytt håp. Det jobber han for både

gjennom Narkotikapolitisk Forening, Human-Etisk forbund og gatemagasinet =Oslo. Men først og fremst ved å være en borger og et medmenneske.

– Hadde det vært borgerlønn etter innsats i dette landet kunne jeg bodd på 200 kvadratmeter i Holmenkollåsen, sier Arild og grøsser bare ved tanken.

ISkippergata møter den sedvanlige tristessen oss. Unge mennesker i sosialt og menneskelig forfall. Og vektere med ører på stilk.

– *Hva ville være den beste hjelpen for de som går her?*

– Et ordentlig sted å være. Rene sprøyter. Våtservietter og natursvamp til deprostituerte. Og mennesker som bryr seg. Jeg ville byttet ut de svartkledde uniformerte mennene med personer som kunne snakke, lytte og gi rusbrukerne praktiske råd og håp.

Vi passerer noen ungdommer som kikker mistenksomt på kameraet mitt.

– *Hva ser du her i Skippergata?*

– Jeg ser Plata. Bare at den er verre nå.

Arild applauderer myndighetene for å «endelig se ut til å forstå at den eksisterende narkotikapolitikken er feilslått». Han synes justisminister Odd-Einar Dørums forslag om å avkriminalisere tigging er flott, «selv om det er en valggimmick». Og han er glad Dørum innfører narkotikaprogram med domstolskontroll, selv om han tror dette er «ett steg frem og to tilbake»:

– Det er bra at myndighetene endelig innser at straff ikke er måten å reagere mot rusavhengighet på, men jeg er redd umotiverte rusbrukere som blir dømt til behandling vil ta fra de motiverte rusbrukerne behandlingsplasser de har ventet lenge på, sukker han.

Den største suksessen i norsk ruspolitikk er opprettelsen av sprøyterom, ifølge Arild. I tillegg likte han godt Sosial- og helsedirektoratets anbefalinger om å ta bort inntakskriteriene til legemiddelassistert rehabilitering (LAR), noe som, dersom de blir realisert, vil gjøre tilgangen til metadon og Subutex lettere.

– Dagens inntakskriterier er helt meningsløse. Folk dør jo i køen!

Livredningsaspektet ved metadonbehandlingen er nemlig det Arild setter høyest. Han forstår ikke de som vil gjøre inntakskravene strengere enn i dag.

– *Ser du noen farer ved å gjøre metadon mer tilgjengelig?*

– Metadon gir folk sjansen til å ta tak i sitt eget liv. Og færre vil dø, parrer han, uten å svare på spørsmålet.

– *Men LAR-evalueringene viste tydelig at rehabiliteringsbiten i LAR er for dårlig allerede i dag. Bør ikke eksisterende LAR-tiltak fungere etter hensikten for flere klienter inkluderes?*

– Metadon er et verktøy som først og fremst gir en ny mulighet. Og dette verktøyet må være tilgjengelig i likhet med andre verktøy vi bruker i behandlingen av rusavhengige. Jeg mener ikke at politikerne skal slippe fra med å bare gi ut metadon. Andre typer tilbud må også prioriteres. Ikke minst må brukermedvirkningen bli bedre. Brukerne må få lov til å legge premissene selv dersom behandlingen skal lykkes. I dag blir de overstyrte.

– *Er konstruktiv brukermedvirkning fra de mest utslitte rusbrukerne realistisk?*

TROR: Arild Knutsen tror på menneskets kraft til å komme seg ut av vanskelige situasjoner. Foto: Monica Bjermeland

– Mange er nedkjørte, ja, men likevel oppegående. Folk er ikke dumme fordi om de bruker rus.

Arild hater ordet «rehabilitering».

– Det smaker av nedtrykking og assimilering. De fleste rusinstitusjonene har som mål å «rehabiliterer» de rusavhengige i sitt bilde. Der ligger ett av de store problemene i norsk rusbehandling: Rusavhengige presses inn i roller.

Byvandringen har ført oss inn på røykerommet i Humanismens Hus. Arild tenner seg en sigarett.

– Fikser du ikke å tro på Jesus, faller du ut fra Evangeliesenteret. Fikser du ikke jobb, faller du ut et annet sted. Den enkelte må finne sin egen vei. Sin egen plass i samfunnet. Og til sin egen tid. Ingen ønsker å være en snylter.

– *Hva er løsningen hvis ikke rehabilitering er det?*

– Resosialisering. Det må være målet. Via motivasjon heller enn press og i lokalsamfunnet. Det er lokale tiltak som fungerer.

Arild er på sett og vis resosialisert. I dag bor han sammen med kjæresten i Drammen og har et solid nettverk rundt seg. Men han tilbringer så mye tid i hjembyen Oslo

som han kan. Helst på gata. For å observere. Og motivere. Selv sliter han ennå med å få seg en fast jobb. Hans egen rushistorie begynte for alvor da han var 14 år. Arild hadde røykt sigaretter siden han var syv og vært med de store gutta på fest siden han var 10. I tenårene begynte han å sniffe. Han sniffet seg nesten i hjel.

– Sniffingen eskalerte etter en forferdelig voldsepisode da jeg var 14 år og fire dager gammel: Jeg knivstakk en jente og ble kastet i arresten.

En hel uke satt han der. Han skrek. Og gikk på veggen. Igjen og igjen. Han trodde han var drapsmann. Men

jenta overlevde. Og Arild begynte å ruse seg.

– Først var det bare sniffing. Jeg hadde lest masse om alle typer legemidler og var livredd for «narkotika».

Arild lager alltid hermetegn i lufta når han sier ordet narkotika. Han liker det ikke. Ordet er «bare et juridisk begrep og fryktelig villedende.»

– Etter et par år begynte folk å mase om at jeg måtte begynne med hasj. De så at sniffingen holdt på å ta livet av meg. Jeg var skeptisk, men skjønnte at noe måtte gjøres.

Likevel, Arild unngikk behendig å se seg selv som avhengig rusmidler. Han brukte aldri det samme to dager på rad: en dag hasj, den neste piller, den tredje sniffing og den fjerde alkohol. Slik holdt han på i nesten et år.

Så valgte han det minst skadelige rusmiddelet: hasj. Dermed ble Arild snart en av de politiet jagde inn i skogen. Til et miljø av utstøtte med en egen justis og et eget hierarki. Der den eneste fellesnevneren var rus og fienden «nykterista». Å bli tatt for å være en av dem var det verste som kunne skje. Derfor sa Arild aldri nei til et tilbud om rus. Etter hvert gikk det ganske hardt for seg med både alkohol, hasj, amfetamin og piller. Målet var å holde seg på toppen av hierarkiet.

– Lovforbudet mot hasj er noe av det verste med norsk narkotikapolitikk. Det gjør at hasjbruk også fører til bruk av andre stoffer. Hasjbruk tvinger deg nemlig til miljøer på utsiden av det etablerte der vanlig bruk av hasj ikke aksepteres. Dermed avles et overforbruk, tror Arild.

Selv overforbrukte han i syv år. Til han en vakker dag våknet opp med trynet klistret til et murgulv uten å kunne røre seg.

– Da stakk jeg hjem til mamma på Stovner og sa at jeg var rusavhengig. Jeg var 21 år.

Han hadde tenkt på det lenge.

Hadde sovet dårlig og grått hver morgen han våknet etter atter en dag i rus. Årene som fulgte etter «oppvåkningen» var preget av avrusning, abstinenser, behandling og sprekker. Til tross for møter med flere motiverende mennesker både i sosialtjeneste og behandlingsapparat, klarte ikke Arild å komme seg ut av rusavhengigheten uten noen sprekker: Under et opphold på en institusjon i 1991, der pasientene ikke fikk bli kjærester, forelsket han seg.

– Vi måtte jo velge kjærligheten. Så vi stakk av.

De flyttet ut på gata. Og Arild begynte å «junke», sette sprøyter, for første gang. Aldri i livet om han skulle oppleve pilleabstinenser ved neste avrusning. Etter atter noen sprekker, både på stoff og forhold, tok en nyforelsket Arild Knutsen sin siste tjuall i 1997.

Noe av motivasjonen til dette kom fra Human-Etisk Forbund, der han jobbet som altnuligmann fra 1995 til 1996.

– Arild er et varmt og engasjert menneske med stor omsorg for folk som ennå ikke har klart å komme seg ut av rusmiljøet. Vi i Human-Etisk Forbund er stolte av ham, sier presse-sjef Jens Brun-Pedersen, som slutter seg til oss på røykerommet.

Slik tillit har betydd enormt for Arild. Den gang representerte han organisasjonen utad og deltok i informasjonsarbeid. Etter hvert fikk han selvtillit nok til å skrive egne artikler. En gang skrev han noe på rim som kollegene falt pladask for. Han sendte det til Dagbladet som trykte det.

– Å se min egen tekst på trykk i Dagbladet var utrolig stort for lille meg. Tenk at noen syntes det *jeg* mente var viktig. Jeg, som hadde følt meg som søppel hele livet.

Siden da har Arild skrevet og skrevet. Han har om lag 70 kommentarer

eller kronikker på trykk i diverse aviser årlig. Foredragsoppdrag har det også blitt. Begge deler gjør han mest på vegne av Narkotikapolitisk Forening (NpF), en partipolitisk og religiøst uavhengig organisasjon som jobber for rusavhengiges rettigheter. Foreningen, som ble etablert tidlig på syttitallet, har i dag en flat struktur med et styre på cirka åtte personer. Foreløpig er Arild den eneste aktive, men det akter han å gjøre noe med:

– Jeg håper å gjøre NpF til en medlemsforening i løpet av høsten.

Frykten er at Aetat skal tvinge ham til å måtte jobbe med noe trivielt, slik at han ikke får fortsette å hjelpe andre. Det er det han ønsker å gjøre gjennom NpF.

– Vi skal jobbe for skaderedusering og mot fundamentalisme, proklamerer han.

– Alle som har kontakt med rusmiljøene ser at skadereduserende tiltak virker. Men det er ikke riktig at de frivillige organisasjonene skal gjøre dette alene. Den offentlige satsingen må styrkes. I tillegg ønsker vi å bekjempe den holdningen som truer norsk ruspolitikk og rusbehandling i dag: Ovenfra-og-ned-holdningen. Vi må slutte å behandle de rusavhengige som søppel!

Borgerne i Oslo har fått en unik mulighet til det. Og brukt den. I juni kom første utgaven av magasinet =Oslo på gata. I tillegg til å gi hovedstadens rusavhengige ærlig inntekt, har det bidratt til å gi dem noe av selvrespekten tilbake. Nå snakker folk med dem.

– Effekten er helt utrolig! Selgerne vasker seg og kler seg bedre. De sparer penger for å besøke familie på andre kanter av landet. De bruker mindre dop. Alt dette fordi de blir behandlet som mennesker igjen, sier Arild, lettere rørt.

Ute på gata igjen tar vi turen innom

Tre om Arild

En veltalende herremann og et friskt pust i debatten rundt ruspolitiske spørsmål.

Jon Storaas,
Rusmisbrukernes
interesseorganisasjon

Arild har sterke meninger. Han er uredd og engasjert. Skulle gjerne hatt han med i LAR-Nett Norge!

Lise Aasmundstad,
LAR-Nett Norge

En idealist som legger ned utrolig mange arbeidstimer (som han neppe får mye lønn for) for å bidra til at andre i en vanskelig situasjon skal få det bedre. Arild evner å uttale seg på aktive rusbrukeres vegne selv om han selv lever nyktert. Det er en sjelden egenskap.

Hilgunn Olsen,
Statens institutt for
rusmiddelforskning

kontorene til =Oslo. 2000 solgte eksemplarer denne dagen. Som vanlig. Arild var en av dem som jobbet dag og natt de siste månedene før første utgivelse. Han fryder seg over suksessen.

– Noen publikummere kjøper fire-fem blader hver. Det er et rop fra ledetypet!

– *Hva motiverer deg til all denne frivilligheten?*

– Jeg ser at det nytter. Og jeg ser at min egen historie gir andre håp. Dessuten tror jeg på kraften i folk. Jeg har ingen Gud, men mennesket tror jeg på.

– Kjæresten min har laget et maleri til meg som forestiller tre øyenstikker i et norgesglass. Utenfor glasset surrer en til. Da en venn av meg så maleriet utbrøt han: «Men det er jo deg! Det er du som er utenfor glasset – du prøver å få ut de som er inne.»